

ГКОУ РД «Бабаюртовская средняя школа-интернат №11»

УТВЕРЖДАЮ

Директор школы: *И. М. Омаров*

« 4 » *май* 20 *20* г.

Класдан тышда иш

Тарыкъь тугюл бизге дав

...изгерген

къумукъ тилден дарс

Береген муаллим: Алиева З.К.

Россия Федерацияны Президентини

Указы

1941-1945- нчи йыллардагы Уллу Ватан дагну актив ортакчыларын Россия Федерацияны пачалык савгъатлары булан савгъатламакны гъакъында.

1941-1945-нчи йылларда Уллу Ватан давда немис-фашист елевчюлеге къраршы ябушувда гърсетген игитлиги ва кърчакълыгы учун Гъаким Исакович Исмаиловга Россия Федерацияны Игити деген атны бермек.

Россия Федерацияны Президенти Б.Ельцин

Москва шагъар.Кремль.

19 февраль 1996 йыл.№ 212

Уллу Ватан дагну ортакчысы, 1945-нчи йылны язбашында рейхстагга байракъ къркъган, Абдулгъаким Исакович Исмаилов 1916-нчи йылны 1-нчи июлунда Хасавюрт районну Чагъар-отар юртунда тувган. 1939-нчу йыл Хасавюрт военкомат Абдулгъакимни совет армияны сыдраларына чакъыра. Уллу Ватан дагну йылларында Исмаилов разведчик болган. Бугъар дагну бары да фронтларында ортакчылыкъ этме тюшген.: Одесса шагъарны душманлардан азат этген , Сталинград саялы ябушган. Абдулгъаким гърсетген кърчакълыкълар саялы алган медаллары ва орденлерин такъмагъа костюмюнда гъаран ер етише. «Тек аслу дагну бизге 1945-нчи йыл Берлинде ытгерме тюшдю»- деп айта болган игит. О дагну гъакъында Абдулгъаким гъар минутуна ерли айта болган: Рейхстагга етишген кююн, фашистлеге гранатлар атып, канзилерден таба къралкъыгъа чыгып, байракъ къркъган кюйню. Абдулгъакимни бу игитлигине хыйлы йылланы узагына бирев де инанмай болган. О гюнлерде муну булан Киевли Алексей Ковалёв ва Минск шагъарлы Леонид Горычев де болган. Дав корреспонденти Евгений Холдейни суратында утдурган рейхстагны къралкъысында байракъ къркъганлар шу учев болган. Дав йылларда Абдулгъаким Исмаилов беш керен яралана, тек бираз къралай болгандокъ, кърыйтып давгъа гете болган. Давда гърсетген игитлиги саялы Абдулгъаким . «Кързыл байракъ» ордени булан эки керен, «Ватан дагну 1-нчи степени»деген орден , «Оърлюкню 3-нчу степени»деген орден, «Игитлик» деген медаль, «Варшава шагъарны душмандан тазалагъан» деген медаль, « Берлин шагъарны алыв» деген медаллар булан савгъвтанган.

Дав бите. Сав къралганлар уйлереине кърыйта. Абдулгъаким Исмаилов да озыню ата юрту Чагъар-отаргъа геле ва пенсиягъа чыкърганча юртхозяйствада ишлей, Дагъыстанны политика яшавунда ортакчылыкъ эте, гелеген наслуну тарбиялав ёлунда

ортакчылыкъ эте. Бир керен сама да шонча йылны узагында о оъзюн игит деп санамай. Тек бир гюн Киездеги телевидениеде болган передачадан сонг Абдулгъаким Исмаиловну яшаву алышына . оъзю булан бирче байракъ къакъган Ковалёв муну излеме башлай. Ону излевию отуз йылгъа узатыла ва 1996 –нчы йылда Абдулгъаким Москвагъа чакъырыла. Онда Россияны президенти Борис Ельцин бугъар «Россияны игити» деген Алтын Юлдузну тагъа . Бу иш савлай Дагъыстанны хозгъай. Гъали болгунча белгисиз игитни янына журналистлер, историклер гелме башлай. Чагъар-отар юртну майданында кёп уллу байрам жыйын оьтгериле. Абдулгъаким Исмаиловну къутламакъ учун кёп ерлерден къонакълар геле. Шулайлыкъда кёп йылланы узагында ятып турган игит аты оъзюне 77 йыл болагъанда таба. Шо гюнден тутуп ону яшаву алышына . Ону булан ёлукъма уллу да , гиччи де сюе, ону булан оьктем бола, огъар абур эте, сый эте.

Абдулгъакимни атын Чагъар-отар школагъа къоя. 2006-нчы йылда бизин алимлер кёкде бир янгы юлдуз таба. О юлдуз биз яшайган дюньядан бир нече керен уллу. Шо юлдузгъа Абюулгъакимни аты къоюла.

2010-нчу йылны 17-нчи февралында оъзюне 94 йыл болагъанда Россияны Игити Абдулгъаким Исмаилов бизин арабыздан гете. Оъзю гетсе де, о гёрсетген игитлик халкъны эсинде даимликге къалажакъ.

Саргъайган япыракълар.

Абдулгъаким оъзюне разведчик къурдашларындан ва оьзгелерден гелген бары да кагъызланы жыйып юрте болган. Оланы чыгъарып чакъда-чакъда охуй болган. Шолардан бирлерин биз гъали сизге охума сюебиз.

«Салам сагъа , гьюрметли фронт ёлдашым Гъаким Исакович! Сагъа 82-нчи дивизияны политбёлюгюню инструктору , о заман капитан, гъали отставкадагы полковник Михаил Рыцаре вяза. Давдан сонг оьтген 42 йыл бизин танымасдай алмашындыргъан, кёп затны да унутдурган, тек давну эсделиги , дав ёлдашлар унутулмай. Магъа Андрей Дьяченко (Амур областдан) 22 гвардиячыны адреслерин йиберди. Сени Устьюнлюкню байрамы булан къутлама сюемен. Дагъы да , дивизияны гъакъында Саранск шагъарда А.СОРОКИН (бизин дивизияны политбёлюгюнде ишлей эди) китап чыгъарма сюе. Фронда чыгъарган суратларынг , газетлерден алынган макъалаларынг бар буса, магъа йибер.

Сен мени таныма сама таныймысан? Сен мени эсимде къоркъунчсуз разведчик гысапда къалгансан. Кёп савбол!

Куйбышев шагъар.8 апрель 1988 йыл»

«Мени аявлу фронт кърдашым Гъаким!

Сени, кърдашларынгны етишип гелеген 1995-нчи йыл булан гъакъ юрекден къртлайман. Янгы йылда сени савлугъунг дагы да яхшылашсын, янгы йыл сагъа, авлетлеринге сююнчлер гелтиреген йыл болсун.

Сен Берлинге гъужум этгенлени бирисен, Устьюнлюкню Гюнюн ювукълашдырмакъ учун кеп дав этгенсен. Дагыстанда сени игитлигинги чи нечик де биле, гъатта сени булан дав этген бизин де таный . Эсингдедир , разведчиклер Гитлерни канцеляриясыны устьюне байракъ къакъган , Темпельхоф аэродромну алагъанда дав этген кюй? Мени бугюн йимик эсимде , сен явагъан гюллелени арасындан оътюп , байракъ къакъган гюнюнг... Сагъа Игит ат бермеди, сени йимик къоччакъ уланлар 3 керен Игит болмагъа герек эди...

Шондан берли 50 йыл оьте тура. Шу гюнлеге етмей , давда жанын кърбан этген бизин , 83-нчу гвардия айры развед ротаны разведчиклерин , чакъда-чакъда эсиме аламан...

Биз Устьюнлюкню 50 йыллыгы болгъанча яшарбызмы экен?

Павел и Маша Шевченколар.

19 декабрь 1994 йыл»

«Гъюрметли Гъаким!

Сени, Берлин дагну арсланы , игити, 82-нчи гвардия атышывчу дивизияны къоччакъ разведчиги , Устьюнлюкню 48 йыллыгы булан гъакъ юрекден къртлайбыз.

Мен гъар заман дегенлей бизин макътавлу дивизияны къоччакъ разведчиклерини гъакъында ойлашаман. Къысмет мени сени йимик адам булан ёлукъдургъангъа бек разимен. Фронт кърдашлар бир-бирин унутма кюй ёкъ.

Павел и Мария . Майкоп шагъар.»

Бизин игитибиз Абдулгъаким Исмаиловну булай кагъызлары бир уллу байлам болуп, топланып , бек аявлап жыйылгъан. Оланы арасында шиъру кагъызларда бар.

«Аявлу кърдашым Абдулгъаким! Сагъа шу сатырланы багъышлайман.

Геч къалдым къртламагъа,

Немис булан ябушуп,

Къызыл Байракъны
къакъдынг.

Этмессен бугъай айып,

Къоччакълыкълар
гёрсетдинг.

Сезлер сагъа айтыла,

Тынгла къулагъынг яйып.

Гъар этген къоччакъ ишге

Фашист деген итлеге

Дав башлангъан гюнлерде,

Орден , медаллар
такъдынг.

Сёзюнг дав булан айтдынг,

Биринчи давгъа гетдинг.

Немисни Рейхстагына

Сав-саламат кююнгде

Хасавюртунга къайтдынг.

Орденлеринг лансыллап,
Адамланы кьаратды.
Бу улан кьайдандыр деп,
Кёп кызланы соратды.

Ананг бизге аш берди,
Юзюн ачды, кьаш герди.
Йылы эди сёзлери,
Сюнеди гёзлери.

Савлукъ булан яшама
Насип болсун сагъа да,
Сени булан олтуруп,
Аякъ ичме магъа да.

Военкоматгъа гелип,
Гирме суйдюнг учётгъа.
Мунда ёлугъуп кьалдынг
Ирбайхангъа ,Агьматгъа.

Биз тамаша боладыкъ
Анангны сабуруна.
Бизин шонча сыйлагъан
Нюр явсун кьабуруна.

Сени булан ярыкъдыр
Къумукъ халкъымны бети.
Яша , мени ювугъум,
Къумукъланы ИГИТИ.

Сорашывлар битген сонг,
Къуллукъланы ташладыкъ.
Хасавюртда сонг юрта
Йыбав этме башладыкъ.

Сүлейман ва Ирбайхан
Насипли болмадылар.
Бизин шатлы гюнлеге
Бири де кьалмадылар.

АГЪМАТ Арсланалиев.
Хасавюрт шагъар. 1996
йыл.»

«Гьюрметли уллу агъам Абдулгъаким!

Салам сизге , Къумукъ тюзню кьарчыгъасы, эндирейден! Сиз Рейхстагны тебесине
Къызыл Байракъны кьакъгъангъа мен оьктем боламан.мени шиърулар язагъан кююм
болаю. Сизге багъышлап да язгъанман, шону да сизге йиберемен.

Къанлы душман элибизге чапгъанда ,

Айгъазидей ат белинде олтурдунг.

Абдулладай ай кьылычынг сувуруп,

Душманланы гёзюн кьандан толтурдунг.

Дагъыстанны игитлери аз тююл,

Фашизмге кьаршы чыкъгъан давларда.

Сен оланы сыйлы ишин узатып,

Арсланхандай пайынг алдынг явларда.

Давлай туруп сен етишдинг берлинге,

Фашистлени уясына сен гирдинг.

Рейхстаггъа байракъ кьакъгъан инг
башлап

Абдулгъаким –къумукъланы бири
эдинг!

Берлинде де гёргенсен атамны,

Танкы булан яявгъа ёл ачагъан.
Берлин шагъар, Рейхстаггъа ювукъда,
Душманланы топханасын янчагъан.

Алмаса да Игит деген атны ол,
Игитлеге ёлдаш болду кыргында.
Дав этсе де Берлин шагъар оьзюнде,
Оьлюп гетди , ачмай гъатта сырын да.

Игитлигинг малим болду элlege,
Элли йыллар гетгенден сонг арадан.

«Гьюрметли Абдулгъаким!

Сени Игит атынг булан гъакъ юрекден кьутлайман ва сагъа шу сатырланы савгъат
этемен.

Берлинге етишгенче,
Кёп оьрденлер такъгъансан.
Рейхстагны кьалкьысына
Къызыл Байракъ кьакъгъансан.

Фашистлени кьарнына
Къызыл сьолче сукъгъансан.

Дагъы гётерилмесдей,

Уясына тыкъгъансан.

Абур сагъа, сый сагъа,
Гёзлерибиз кьамаша.

Яшырылгъан сырларынг-юрек яранг,
Гючлю эди гъатта гюлле ярадан.

Макътав сагъа –чагъаротар арсланы!

Къоччакълыгъынг халкъ арада
яшажакъ.

Сен оьзлени насиби учун ябушгъан

Сабийлер де , воллагъ, сагъа ошажакъ!

Къырымсолтан Къанаматов.Эндирей
юрт.»

Тёшюндеги Юлдузунг,
Эпсиз арив яраша.

Гьюрметли Гъаким агъав,
Биз сукъланып кьарайбыз.
Сизге оьмюр, бар халкъгъа
Парахатлыкъ ёрайбыз!

Темирбий Бабаков. Хасавюрт»

«Гьюрметли Абдулгъаким!

Аллагъны сыйлы саламларын багъышлайбыз сагъа ва сени яшав ёлдашынга. Савлукъ ,
насип ва оьмюр ёрайбыз сизге, сени яшларынга. Мен сагъа тюпдеги сатырланы гъакъ
юрекден язгъанман, тек язгъанларымны аз гёремен, тийишли макътавлу сёзлени табып
болмагъанман.

Элибизни къара булут япгъанда,

Совет халкъы кёмек этме чапгъанда,

Шону ичинде Абдулгъаким бар эдинг,

О давлагъа таяв эдинг, тав эдинг.

Гюллелер алырдансени къоркъмадынг,

Мююшлеге башынгны сен тыкъмадынг,

Баракалла дав майданда берилди,

Къоччакълыгъынг геч буса да билинди.

Дагъыстангъа уллу сююнч гелтирдинг,

Дав майданда кёп душманны оьлтюрдюнг,

Рейхстагъа ал байракъны къакъдырдынг,

Озьнге де Игит атны такъдырдынг.

Баракалла болсун сени оьзюнге,

Сендей улан кеп-кеп тувсун элингде.

Сени булан биз чи оьктем болабыз,

Оьмюр, насип, къатты савлукъ ёрайбыз.

Салам булан Супуй ва Халимбек Къазбековлар. Магъачкъала шагъар»

Геч къалдым къутламагъа,
Этмессен бугъай айып,
Сезлер сагъа айтыла,
Тынгла къулагъынг яйып.

Дав башлангъан гюнлерде,
Биринчи давгъа гетдинг.
Немис булан ябушуп,
Къоччакълыкълар
гёрсетдинг.

Гъар этген къоччакъ ишге
Орден , медаллар
такъдынг.

Немисни Рейхстагына
Къызыл Байракъны
къакъдынг.

Фашист деген итлеге
Сёзюнг дав булан айтдынг,
Сав-саламат кююнгде
Хасавюртунга къайтдынг.

Орденлеринг лансыллап,
Адамланы къаратды.
Бу улан къайдандыр деп,
Кёп кызланы соратды.

Военкоматгъа гелип,
Гирме сюдюнг учётгъа.

Мунда ёлугъуп къалдынг
Ирбайхангъа ,Агъматгъа.
Сорашывлар битген сонг,
Къуллукъланы ташладыкъ.

Хасавюртда сонг юртда
Йыбав этме башладыкъ.

Ананг бизге аш берди,
Юзюн ачды, къаш герди.
Йылы эди сёзлери,
Сюнеди гёзлери.

Биз тамаша боладыкъ
Анангны сабуруна.
Бизин шонча сыйлагъан
Нюр явсун къабуруна.

Сулейман ва Ирбайхан
Насипли болмадылар.
Бизин шатлы гюнлеге
Бири де къалмадылар.

Савлукъ булан яшама
Насип болсун сагъа да,
Сени булан олтуруп,
Аякъ ичме магъа да.

Сени булан ярыкъдыр

Къумукъ халкъымны бети.
Яша , мени ювугъум,
Къумукъланы ИГИТИ.

АГЪМАТ Арсланалиев.
Хасавюрт шагъар. 1996
йыл.»

ПЕСНЯ - ДЕНЬ ПОБЕДЫ

День Победы, как он был от нас далек,
Как в костре потухшем таял уголек.
Были версты, обгорелые, в пыли, -
Этот день мы приближали как могли.

Припев:

Этот День Победы
Порохом пропах,
Это праздник
С сединою на висках.
Это радость
Со слезами на глазах.

День Победы!

День Победы!

День Победы!

Дни и ночи у мартеновских печей
Не смыкала наша Родина очей.
Дни и ночи битву трудную вели -
Этот день мы приближали как могли.

Припев:

Здравствуй, мама, возвратились мы не все...
Босиком бы пробежаться по росе!
Пол-Европы прошагали, полземли, -
Этот день мы приближали как могли.

Припев:

1.- Еще большее удивление вызывает истории Марии Октябрьской. Ее муж погиб в первый год войны, и она решила отомстить. В армию ее не брали по состоянию здоровья и из-за возраста – ей было *почти 40 лет*. Но безвыходных ситуаций не бывает! Жена военного, она решила скопить деньги на танк. Продавая личные вещи и подрабатывая вышивкой, это ей удалось. Хотя история кажется невероятной, она действительно собрала 50 тысяч рублей (при зарплате рабочего 200 рублей в месяц), отправила деньги в Госбанк и телеграмму Сталину: *"В боях за Родину погиб мой муж – полковой комиссар Октябрьский Илья Федотович. За его смерть, за смерть всех советских людей, замученных фашистскими варварами, хочу отомстить фашистским собакам, для чего внесла в Госбанк на построение танка все свои сбережения – 50 тысяч рублей. Танк прошу назвать "Боевая подруга" и направить меня на фронт в качестве водителя этого танка. Имею специальность шофера, отлично владею пулеметом, являюсь Ворошиловским стрелком..."* Сталин ответил согласием, и Мария Октябрьская стала водителем своей *"Боевой подруги"*. В январе 1944 года она в одном из боев прорвала оборону противника, но ее танк подбили. Тяжело раненная Мария Октябрьская вернулась в часть, но позже скончалась от ранений, так и не дожив до победы.

2.Заключенные Освенцима говорили: *"Единственный выход отсюда – через трубу крематория"*. Тем не менее, одному человеку удалось не только сбежать оттуда, но и спасти свою возлюбленную, девушку-еврейку. Поляк Ежи Билецки в 1944 году, раздобыв форму солдата СС вывел заключенную Цилю Цибульска из лагеря под предлогом допроса. Любимую он спрятал в одной деревне под Краковом, а сам продолжил подпольную деятельность. Встретиться после войны им не удалось. Циля после освобождения местности, в которой она скрывалась, решила, что Ежи погиб, и отправилась в Варшаву, где она вышла замуж. Они встретились лишь спустя 39 лет, когда у Ежи тоже была своя семья

3.Если вы уверены, что Вторая мировая война закончилась в 1945 году, спешу вас разочаровать – не для всех. Лейтенант японской армии Онода Хиро, возглавлявший партизанский отряд и потеряв своих солдат, в 1944 году скрылся в джунглях на филиппинском острове Лубанг. До 1974 года он продолжал партизанскую деятельность, не веря в окончание войны

___ Гьаким Исакович ., буланы чы кёбюсю эсирген.

___ Оьзлер утдургъангъа юреги ярылып ичгендир, тек гъали бизге сакъ болма тарыкъ, олар не этме де бола.

___ Олар биз мунда гиргенни де гёрмедилер.

___ Буса да сакъ болма тарыкъ. Астаракъ булан къалкъыгъа минме къарайыкъ.

___ Булар чы бизин гиргенни де гёрмедилер.

___ Буса да , сакъ болма тарыкъ.

___ Сен Ковалев, байракъны илерсен, мен сени йыгъылма кьоймай тутажакъман, сен буса Горычев къаравул этме тарыкъсан , олар не этме де бола.

___ Ёлдашлар, биз утдукъ дагну, байракъ къагъылды! Урра!

___ Сенмисен дагъыстанлы?

___ Дюрмен.

___ Дюр! Рейхстагъа биринчи, шовву байракъны къакъды! Бу бизин игитибиз!

___ Къутлайман! Мен де дагъыстанлыман. Мен де ёлдашларым булан Гитлерни тутма къарагъан эдим, бажарылмады. Ону оьлген сюегине къаршы болуп къалдым.

___ Ёлдашлар, уьстюнлюк учун салют этмеге ярай!